

SUEK:n Nina Laakso:

Eettisiä pohdintoja ei voi enää sivuuttaa urheilussa

Suomen urheilun eettisen keskuksen (SUEK) tutkimuspäällikkö **Nina Laakso** näkee, että urheilun eettiset kysymykset ovat nousseet viime vuosina mediakeskusteluun uudella tavalla. Huippu-urheilukeskeinen mustavalkoinen dopinguutisointi on muuttunut urheilun ei aina niin puhtaista arkea laajemmin valaisevaksi. Näkyviin ovat tulleet häirintä, kiusaaminen ja epäasiallinen käytös.

LAAKSO SANOO, ETTÄ TYÖ SUEKIN TUTKIMUSPÄÄLLIKKÖNÄ on muuttanut hänen omia käsityksiään urheilusta. Hän ei enää katso urheilua vaaleanpunaisten linssien läpi. Laakso ottaa esimerkiksi kilpailumanipulaation, jonka lonkerot ulottuvat myös suomalaiseen urheiluun.

Hyvällä ja kannatettavalta elämänalueella on paljon eettisesti arveluttavaa toimintaa. Laakso näkee, että SUEKilla on tärkeä tehtävä tunnistaa urheilun eettisiä asioita ja haasteita. Hänen mukaansa on pohdittava, miten SUEK voi auttaa tehokkaasti urheiluyhteisöä.

– Haluan miettiä eettisiä asioita myös koko liikunta- ja urheilukulttuurin näkökulmasta, ei pelkästään yksilön tai kilpa- ja huippu-urheilun.

SUEK voi Laakson mukaan edistää urheilun eettisiä asioita tuottamalla ja jakamalla tietoa sekä käymällä aktiivista yhteiskunnallista keskustelua. Tavoitteena on, että kielteistenkin ilmiöiden olemassaolo suomalaisessa urheilussa tunnustetaan.

– Asioiden rakentava esilletuominen on tärkeää. Kun eettisesti haastavia asioita uskalletaan nostaa esille, niin niistä keskusteleminen muuttuu helpommaksi. Kun ilmiöt tunnustetaan, niin silloin ennaltaehkäiseviä toimia voidaan kehittää ja puuttuminen on tehokkaampaa.

Laakso kokee, että suomalaisessa urheilussa ja liikunnassa näkyvät samat ongelmat kuin koko yhteiskunnassa. Yhteiskunnalliset ilmiöt ulottuvat urheiluun, joka ei voi yrittää eristäytyä saarekkeeksi. Urheilun toimijat eivät liioin voi väittää tietävänsä yksin, mitä urheilussa tapahtuu.

– Pidän tärkeänä, että tehdään läheistä yhteistyötä yhteiskunnan muiden alojen kanssa urheilun eettisten asioiden edistämiseksi. Oleellista on tunnistaa asiantuntemus ja osata käyttää sitä.

SUEK:n tutkimuspäällikkö Nina Laakso. Kuva: Jouko Kokkonen

Yhteiskunnan ominaispiirteet ja vallitseva kulttuuri tuovat Laakson mielestä aina erityispiirteitä myös liikuntaan ja urheiluun. Ilmiöiden ja teemojen tasolla eettiset ongelmat ovat kuitenkin varsin samanlaisia kaikkialla maailmassa. Näkyvin esimerkki tästä on Me too -ilmiö.

Laakso muistuttaa, että eri maiden välillä vallitsevat kulttuuriset erot vaikuttavat kuitenkin tulkintoihin. Esimerkiksi koskettaminen tulkitaan kulttuurisesti hyvin eri tavoin. Urheilussa ja valmennuksessa heijastuvat yhteiskunnassa vallitsevat tavat ja arvot.

Mikä on SUEK?

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry on perustettu vuonna 2016. SUEK vastaa antidopingtoimintaan, kilpailumanipulaation ehkäisyyn sekä katsomoturvallisuuteen ja -viihtyvyyteen liittyvien valtiosopimusten toimeenpanosta Suomessa.

SUEK saa rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä. SUEKin neljä jäsentä ovat Suomen Olympiakomitea, Suomen Paralympiakomitea, Suomen Urheilulääkäriyhdistys ja Suomen valtio, jota edustaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kuva: Jouko Kokkonen

Aineksia arvokeskusteluun

SUEK ei ole tutkimuslaitos, mutta tutkimus- ja selvitystyö ovat keskeinen osa sen arkea. Toimintaan kuuluvat tutkimustarpeiden tunnistaminen ja tutkimukset tai selvitykset joko itse toteutettuina tai yhteistyössä jonkun toisen toimijan kanssa.

Yhtenä SUEKin tavoitteena on Laakson mukaan tunnistaa, miten se voisi tukea urheilun toimijoita. Esimerkki tästä ovat muutamien lajiliittojen SUEKilta tilaamat selvitykset, joiden tarkoituksena on ollut selvittää, tapahtuuko lajien parissa häirintää tai kiusaamista. SUEK perusti 2017 julkaisusarjan, jossa ilmestyy vuosittain 1–3 kirjallisuuskatsaustyyppistä julkaisua urheilun eettisistä teemoista.

Meneillään on SUEKin itse toteuttama laaja, toukuussa valmistuva tutkimus seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä suomalaisessa kilpaur-

heilussa. Tutkimuskohteena ovat urheilun lajiliitot ja kaikki niiden vähintään 16-vuotiaat ja sitä vanhemmat lisenssikilpaurheilijat, jotka osallistuvat liiton alaiseen kilpaurheilutoimintaan.

Otos kattaa valtaosan suomalaisesta kilpaurheilusta, sillä kysely lähti lajiliitoilta saadun tiedon mukaan 160 000 urheilijalle. Laajuus on lähtökohtaisesti kansainvälisestikin ainutlaatuisen suuri. Tutkimukseen vastasi yli 9000 urheilijaa.

– Useimmiten vastaavat he, joilla on omakohtaista kokemusta epäasiallisesta toiminnasta. Kansainvälisissäkin tutkimuksissa on huomattu asian itselleen tärkeäksi kokvien vastaavan.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa osaltaan sisältöä arvokeskusteluun. Laakso korostaa olevan tärkeää, että urheilun parissa toimivat ymmärtäisivät eettisen keskustelun merkityksen.

*”Toisen kokemus on aito.
Jos on kokenut toiminnan
itselleen häiritsevä, niin se
on sitä.”*

– Valitettavasti kaikki toimijat eivät vielä suhtaudu riittävän vakavasti urheilun eettisiin ongelmiin. Selvityksiä on tehty jo paljon. Meillä on välineistöä analysoida sitä, millaisena häirintä näyttäytyy, mikä on todellisuus ja mitä pitäisi tehdä.

Etiikka maistuu osalle yhä happamalta

Laakson mukaan joskus liitoissa ja seuroissa koetaan helpposti muut asiat kuin urheilu edelleen välttämättömänä pahana ja ylimääräisenä. Keskustelu urheilun yhteiskunnallisista ja eettisistä ulottuvuuksista on monelle vierasta. Kilpa- ja huippu-urheilu tarvitsee kuitenkin Laakson mielestä yhteiskunnalliseksi perustelukseen muutakin kuin mitalijahdin. Edelleen on niitä, jotka osallistuvat eettiseen keskusteluun ulkoisen sosiaalisen paineen vuoksi. Epäkohtiin puuttuminen ei lähde organisaation sisältä.

– Asioihin tartutaan valitettavan usein reaktiivisesti. Tulee jokin ongelma tai tunnistetaan, että häirintää on ilmennyt lajissa. Sitten vasta ryhdytään toimenpiteisiin.

Tavoitteen on oltava Laakson mukaan lajien ennakoiva toiminta, joka koostuu tiedonkeruusta, koulutuksesta, toimintaohjeiden luomisesta ja tarvittaessa sääntöjen päivittämisestä. Aina epäasiallisessa toiminnassa ei ole kyse tahallisuudesta, vaan ymmärtämättömyydestä.

– Ihmiset saattavat tehdä tahattomasti asioita, jotka eivät nykypäivänä olekaan enää niin sallittuja. Tarvitaan lisää tietoa, ettei tule väärinkäsityksiä tai -ymmärryksiä. Toisen subjektiivinen kokemus on aito. Jos on kokenut toiminnan jotenkin itselleen häiritsevä, niin se on hänelle sitä.

Eettisten kysymysten käsittely on Laakson mukaan johtanut siihen, että omaakin toimintaa tulee tarkkailla. On syytä miettiä, mitä urheilijana, valmentajana tai muuna urheilutoimijana voi puhua ja tehdä. Laakso toivoo, että eettisten asioiden käsittely nousisi myös osaksi johtajuuskeskustelua ja etenisi syvän ymmärtämisen tasolle. Sitoutumisen taso jää heikoksi, jos se perustuu ulkoa tuleviin ärsykkeisiin tai paktoon. On tuloksellisempaa, jos toiminta lähtee ilmiön ymmärtämisestä ja halusta muuttaa omaa toimintaa. Laakso korostaa, että kaikkien urheilutoimijoiden tulee näyttää esimerkkiä omalla toiminnallaan.

Ongelmien esilletuominen ei ole vielä helppoa. Laakso muistuttaa, että urheilija on alistainen valmennukselle ja järjestelmälle, minkä vuoksi monikaan ei oman urheilu-uran aikana uskalla puhua epäasiallisesta kohtelusta. Asiat voivat myös olla niin vaikeita, että niitä on hankala ottaa esille.

– Urheilija pelkää myös asemansa puolesta. Hän ei halua asettaa uraansa vaakalaudalle ja joutuu olemaan hil-

jaa. Moni urheilija puhuukin vasta urheilu-uransa jälkeen, jolloin he eivät enää ole sidoksissa, eikä kukaan enää hallinnoi heidän elämäänsä.

SUEKin toimintaa myös haastetaan

Pääosa SUEKin saamasta palautteesta on myönteistä. Varsinkin he, joiden mielestä asioiden pitää muuttua, ovat tyytyväisiä siihen, että eettisiin asioihin puututaan. Arvostelua on kohdistunut siihen, että SUEK on tuonut esille urheilun kielteisiä piirteitä.

– Meidän rooliamme myös haastetaan. Kysytään esimerkiksi, miten urheilun rahoituksen käy, kun vaikeita asioita nostetaan esiin.

Meneillään oleva häirintäkysely on tuonut esille myös ihmetteleviä ja vähätteleviä kommentteja: miksi jotkut ovat niin herkkiä, että reagoivat toisesta pieneltä näyttävään asioihin. Valokeilaan osuneet lajit ja seurat joutuvat miettimään rahoituksensa jatkuvuutta. Toisaalta paneutuminen eettisiin asioihin vaikuttaa myönteisesti toimijoiden resursseihin.

Laakso uskoo, että urheilun käytäntöihin voidaan vaikuttaa, mutta se vie aikaa. Hän ottaa esimerkiksi tieliikenneturvallisuuden kehittymisen. Tieliikennekuolemat ovat pudonneet Suomessa alle neljännekseen 1970-luvun alusta, vaikka maassa on kolme kertaa enemmän autoja. Laakso arvioi, että häirintä ja kiusaaminen ovat jo vähentyneet, kun vaikenemisen kulttuuri on osin murtunut ja tietoisuus asioista on lisääntynyt.

Muutokseen on vaikuttanut myös sosiaalinen paine. Ihmiset muuttavat käyttäytymistään, kun he tiedostavat, ettei heidän toimintansa ole hyväksyttävää. Käyttäytymisen muutos tarvitsee perustaakseen jatkuvaa keskustelua ja tietoa.

– Toivon enemmän tietoperusteista, rakentavaa ja kehittävää keskustelua, en sensaatiohakuisia nostoja. Nämä asiat koskettavat useita ihmisiä ja ne ovat monesti kipeitä ja hyvin vakavia.

JOUKO KOKKONEN

LISÄTIETOA ↻

Suomen urheilun eettinen keskus SUEKin tutkimustoiminta.
<https://www.suek.fi/tutkimus>

Ilmoita urheilurikkomuksista. ILMO-palvelussa voit tehdä ilmoituksen urheilijan tai muun toimijan epäilyttävästä toiminnasta. <https://ilmo.suek.fi/#/>